

EICHSTÄTTER DIENSTE JAKO INSTYTUCJA WSPIERAJĄCA BEZROBOTNYCH

Przypadek niemieckiego powiatu w Górnej Bawarii *Landkreis Eichstätt*, charakteryzującego się najniższą stopą bezrobocia w Niemczech, oraz działalność instytucji *Eichstätter Dienste (ED)* stanowią w niniejszym tekście bazę dla rozważań nad zjawiskiem bezrobocia i sposobami jego zwalczania. Zbadanie tego studium przypadku ma pomóc w odpowiedzi na pytanie, czy działalność wspomnianej instytucji w znaczący sposób kształtuje tak niskie wskaźniki tego zjawiska oraz czy jej istnienie ma w ogóle sens w miejscu, gdzie liczba bezrobotnych jest tak mała.

W czasie trzymiesięcznego pobytu w *ED* zebrałam dokumenty, raporty i sprawozdania, przeprowadziłam wywiady z jej pracownikami. Metoda obserwacji uczestniczącej i metoda instytucjonalna pozwoliły na dogłębne zbadanie i zrozumienie funkcjonowania tej instytucji. Charakterystyka *ED* została przeprowadzona na tle specyficznej oferty dla bezrobotnych, dostępnej w Niemczech.

PAKIET REFORM – AGENDA 2010

Do momentu wprowadzenia w Niemczech w 2003 r. pakietu reform rynku pracy i opieki społecznej – Agendy 2010, niemiecki rynek pracy charakteryzował się stosunkowo dobrym zabezpieczeniem finansowym bezrobotnych oraz ograniczoną elastycznością. Utworzona w 2002 r. komisja parlamentarna pod kierownictwem Petera Hartza, członka zarządu *Volkswagena*, zaproponowała reformy systemu wspierania bezrobotnych. Zmiany w prawie pracy, systemie socjalnym i podatkowym miały doprowadzić przede wszystkim do uelastyczenia rynku pracy, zmniejszenia długookresowego bezrobocia i zwiększenia skuteczności pośrednictwa pracy¹.

Budząca najwięcej kontrowersji reforma pomocy socjalnej została uregulowana ustawą *Hartz IV*. Polegała ona na ograniczeniu dostępu do zasiłków oraz stworzeniu takich mechanizmów zachęt, które zwiększałyby szansę aktywnego poszukiwania pracy. Do 2005 r. bezrobotni mieli prawo pobierania zasiłku przez 2 lata (a osoby starsze nawet 32 miesiące) w wysokości 67% ostatnio otrzymywanej płacy netto. Po tym okresie przysługiwała im zapomoga dla bezrobotnych (*Arbeitslosenhilfe*) wypłacana bez ograniczenia czasowego

Dieses Land verdankt ihm sehr viel. Zum Tod des Literaturkritikers Marcel Reich-Ranicki, „Die Zeit” 26.09.2013; I. Radisch, *Vorhang zu! Meine Jahre mit Marcel Reich-Ranicki im „Literarischen Quartet”*, „Die Zeit” 26.09.2013; M. Walser, *„Ich bin ihm nahe”. Es gab Zerwürfnisse und Versöhnungen. Am Ende siegt die Dankbarkeit*, „Die Zeit” 26.09.2013; R. Kämmerlings, *Ein Adieu nach seinem Geschmack*, „Die Welt” 27.09.2013; U. Weinzierl, *Erster Bürger im Reich der deutschen Dichtung*, „Die Welt” 19.09.2013; R. Salamander, *Der ungeliebte, der geliebte Ruhestörer. Abschied von Marcel Reich-Ranicki. Eine Trauerrede*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung” 27.09.2013; F. Schirmmacher, *Ein sehr großer Mann*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung” 19.09.2013; G. Seibt, *Die Kunst der Deutlichkeit*, „Süddeutsche Zeitung” 19.09.2013; H. Kesting, *Wir werden niemals seinesgleichen sehen. Erinnerung an Marcel Reich-Ranicki*, „Neue Gesellschaft. Frankfurter Hefte” nr 10, 2013.

¹ J. Bokajło, *Niemieckie „państwo cudów”*, „Więź” nr 11-12, 2012, s. 44-45.

i wynosząca 57% ostatniej płacy netto. Środki na ten cel pochodziły z budżetu federacji. Dodatkowo bezrobotny mógł liczyć na zasiłek mieszkaniowy, zasiłek na dzieci czy też finansowanie przez państwo składek na ubezpieczenia społeczne².

Od 1 stycznia 2005 r. ustalono dwa rodzaje zasiłków dla bezrobotnych: zasiłek z tytułu bezrobocia I (*Arbeitslosengeld I – ALG I*) i zasiłek z tytułu bezrobocia II (*Arbeitslosengeld II – ALG II*). *ALG I* wypłacany jest przez rok i wynosi do 67% średniej płacy netto. Po tym czasie bezrobotny może otrzymać *ALG II*, który powstał w wyniku połączenia zapomogi z tytułu bezrobocia z zasiłkiem socjalnym (*Sozialhilfe*) i jest wypłacany bez ograniczenia czasowego, ma jednak stałą wartość. Jego wysokość dla osoby samotnej wynosi 345 euro w zachodnich i 331 euro we wschodnich krajach federacji. Pomoc ta przysługuje osobom, które nie posiadają majątku osobistego i oszczędności, które pozwoliłyby im na zapewnienie minimum egzystencji w warunkach bezrobocia. W wyniku *Hartz IV* okres pobierania zasiłku dla bezrobotnych został skrócony z 32 do 12 miesięcy, a dla osób powyżej 55 lat do 18 miesięcy³.

Wprowadzenie powyższych instrumentów, mających zachęcić bezrobotnych do podjęcia normalnej pracy, nie do końca przyniosło oczekiwany efekt. Okazało się bowiem, że liczba nowych miejsc pracy nie jest wystarczająca. Osoby bezrobotne otrzymały zatem możliwość „dorobienia do zasiłku” poprzez udział w programach organizowanych przez *Jobcenter (JC)*⁴. Zajęcia te, określane jako praca na tzw. drugim rynku pracy, obejmują różnego rodzaju kursy motywacyjne, kursy przygotowujące do zawodu, dokształcające i programy *Mehraufwandsentschädigung (MAE)*. Te ostatnie to programy rekompensujące dodatkowy wysiłek (dosłownie: „rekompensata za dodatkowy nakład”), a w ich ramach osoby pobierające zasiłki dostają możliwość podjęcia pracy w przedsiębiorstwach użyteczności publicznej i instytucjach państwowych, będąc zatrudnionymi na stanowiskach niewymagających określonych kwalifikacji⁵.

Specyficzną ofertą pracy dla bezrobotnych jest tzw. *Ein-Euro-Job* (1 € J – praca za 1 euro za godzinę), której podjęcia wymaga się od pobierających zasiłek z tytułu bezrobocia II. Stanowi ona specyficzną „sposobność pracy” (*Arbeitsgelegenheit – AGH*) – nie jest zatem miejscem pracy w sensie tradycyjnego rozumienia tego pojęcia. Ma ona służyć dobru publicznemu oraz być dodatkowym miejscem zatrudnienia. Oznacza to, że przez 1 € J nie mogą być zastępowane stałe etaty. Za swoją „pracę służącą dobru publicznemu” bezrobotny otrzymuje *MAE* – swego rodzaju „wynagrodzenie” będące rekompensatą za podjęty wysiłek – w wysokości od 1 do 2 euro za godzinę, stanowiące dodatek do pobieranego zasiłku.

² S. Płóciennik, *Problemy niemieckiego rynku pracy w perspektywie nowej ekonomii porównawczej*, w: D. Kopycińska (red.), *Działania ekonomiczne podmiotów rynkowych materiały konferencyjne międzynarodowej konferencji „Ekonomiczne wyzwania XXI wieku, Polska – Unia Europejska – świat” zorganizowanej przez Katedrę Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego w ramach IV Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Ekonomii*, Szczecin 2007, s. 230.

³ *Ibidem*, s. 231.

⁴ *Jobcenter (JC)* – instytucje powstałe w wyniku połączenia Urzędów Socjalnych (*Sozialamt*) i Urzędów Pracy (*Arbeitsamt*). *JC* obsługują osoby pozostające bez pracy dłużej niż 12 miesięcy, a ich działalność finansowana jest ze środków federalnych (wpływów podatkowych). Przy *JC* działają agencje pracy tymczasowej, których zadaniem jest tworzenie swego rodzaju przejścia do stałego zatrudnienia.

L. Jodkowska, *Państwo opiekuńcze w Polsce i w Niemczech*, Warszawa 2009, s. 75.

⁵ L. Jodkowska, *op. cit.*, s. 81.

Maksymalny czas pracy nie może przekroczyć 30 godzin tygodniowo i 6 dziennie. Przykładami możliwych *AGH* są np. przygotowywanie posiłków dla potrzebujących, spacer z wymagającymi opieki osobami starszymi, opieka nad dziećmi, prace ogrodnicze czy też praca społeczna w instytucji charytatywnej⁶. Przykładem instytucji realizującej programy *MAE* jest m.in. *ED*.

ED to instytucja mająca swoją siedzibę w mieście powiatowym Eichstätt, leżącym w centralnej Bawarii. Wskaźniki bezrobocia w *Landkreis* Eichstätt przedstawiają się niezwykle pozytywnie. W marcu 2013 r. liczba bezrobotnych wynosiła zaledwie 1069, co odpowiada 1,5% stopie bezrobocia⁷. 71,6% tej liczby (765) stanowiły osoby pozostające bez pracy przez krótki czas, z kolei zasiłek dla bezrobotnych II otrzymywały 304 osoby⁸.

IDEA INSTYTUCJI I STATUS PRAWNO-ADMINISTRACYJNY

Eichstätter Dienste powstała jako spółka zależna utworzona przez *Deutsches Erwachsenen-Bildungswerk (DEB – Ośrodek Kształcenia Dorosłych)*. Grupa *DEB* ze swoimi spółkami zależnymi jest jedną z największych instytucji edukacyjnych w Niemczech, która oferuje szkolenia zawodowe, programy studiów i kursy doksztalające. Jej siedziba mieści się w bawarskim Bambergu. Ośrodek ten posiada ponad 50 oddziałów zlokalizowanych w sześciu krajach federacji. Są to: Badenia-Wirtembergia, Bawaria, Brandenburgia, Saksonia, Saksonia-Anhalt i Turyngia⁹.

Podstawą funkcjonowania grupy spółek *DEB* było zarejestrowane w 1976 r. przez Adolfa Erbena Stowarzyszenie *Deutsches Erwachsenen-Bildungswerk e. V.* W 2003 r. założona została spółka Usługi społeczne – *Gemeinnützige DEB-soziale Dienstleistungs GmbH*, za której działanie odpowiedzialny był jej pomysłodawca – Werner Müller. W tym samym roku przedsiębiorstwo to przejęło domy z używanymi towarami (*Gebrauchtwarenhäuser*) należące do spółki *ROSA gGmbH* – w Bambergu, Coburgu, Sonnebergu i Hildburghausen wraz z personelem i pomieszczeniami. Celem instytucji *ROSA* było szkolenie i reintegracja osób długotrwale bezrobotnych¹⁰.

Instytucja *ED* została utworzona w 2005 r. i jest jedną z sześciu instytucji typu *Gemeinnützige DEB-soziale Dienste*, z których cztery mają swoją siedzibę w Bawarii (*Coburger Dienste*, *Eichstätter Dienste*, *Markredwitzer Dienste*, *Selber Dienste*), jedna w Badenii-Wirtembergii (*Weiblinger Dienste*) i jedna w Turyngii (*Hildburghausener Dienste*)¹¹. W czasach świetności funkcjonowało równocześnie ok. 20 takich spółek.

⁶ T. Rosky, *Hartz IV. Alles, was Sie wissen müssen*, Augsburg 2007, s. 116-117.

⁷ *Statistischer Vierteljahresbericht der Region 10 Ingolstadt. 1. Quartal 2013*, Ingolstadt 2013, s. 14, <http://www.landkreis-eichstaett.de/BuergerserviceA-Z/Geschaeftsverteilung.aspx?view=~/kxp/orgdata/default&orgid=09623546-5452-4263-9b40-29fab67a7f6f> (6.06.2013).

⁸ *Ibidem*, s. 16.

⁹ *Willkommen beim DEB!*, <http://www.deb.de/> (14.11.2013).

¹⁰ *Historie. Die DEB-Gruppe*, <http://www.deb.de/html/daten.html> (14.11.2013). Werner Müller był także pomysłodawcą *ROSA*. Obecnie Usługi społeczne są zorganizowane i działają w podobny sposób.

¹¹ *Standorte*, <http://www.deb.de/> (15.11.2013).

Z czasem jednak z powodu problemów finansowych, związanych głównie z ograniczeniem środków państwowych na realizowane projekty, bądź też z uwagi na niekorzystną sytuację lokalną, na którą składało się także wiele czynników losowych (jak np. brak odpowiedniego personelu, niechęć otoczenia), część z nich musiała zostać zamknięta.

Celem przedsiębiorstwa jest – według statutu – wspieranie kształcenia i wychowania, a ponadto pomoc młodzieży oraz ochrona środowiska. Urzeczywistnianie założonych planów następuje m.in. poprzez realizację działań w „przedsiębiorstwach socjalnych”, mających ułatwić bezrobotnym wejście bądź powrót na rynek pracy, jak również sprawować nad nimi opiekę. Przedsiębiorstwa te są wspieranymi przez państwo zakładami oferującymi miejsca pracy (1 € J) i jednocześnie pełnią funkcję firm szkoleniowych (ze szczególnym naciskiem na lokalną i regionalną aktywność), które dla integracji bezrobotnych z rynkiem pracy mogą prowadzić projekty podnoszące kwalifikacje i działalność szkoleniową¹². *DEB*, a w związku tym również *ED* i pozostałe Usługi społeczne są instytucjami edukacyjnymi zatwierdzonymi przez *CERTQUA*¹³ zgodnie z rozporządzeniem w sprawie procedury akredytacyjnej podmiotów kształcenia zawodowego (*AZWW*)¹⁴ oraz certyfikowanymi według norm DIN EN ISO¹⁵ 9001:2008¹⁶.

Rok 2005 stwarzał stosunkowo dobre warunki do tworzenia instytucji pożytku publicznego, w których zatrudnienie mieli znaleźć długotrwale bezrobotni (*Langzeitarbeitslose*). Dzięki *ED* jednocześnie miały być realizowane dwie koncepcje: reintegracja zawodowa długotrwale bezrobotnych oraz zapewnienie możliwości okazynego nabycia domowych sprzętów osobom mniej zamożnym. U podstaw nowo powstałej placówki leżało przekonanie, że ma to być nie tylko instytucja edukacyjna, ale również przedsiębiorstwo socjalne oferujące wspierane przez państwo miejsca pracy. Uzasadnione zatem wydaje się być nazywanie *ED* instytucją oraz przedsiębiorstwem, ponieważ jej unikatowość polega na tym, że łączy cechy

¹² *Wir über uns. Unternehmenszweck*, http://www.soziale-dienste-gmbh.de/eichstaett/modul.html?wid=ua&query=wir_ueber_uns.html (18.11.2013).

¹³ *CERTQUA* – funkcjonująca od 1994 r. jednostka certyfikująca systemy zarządzania jakością w obszarze kształcenia zawodowego, akredytowana wg norm ISO 17021 i ISO 17065. http://www.certqua.de/we_b/de/ueber_certqua/ueber_certqua.php (24.01.2014).

¹⁴ *AZWW – Anerkennungs- und Zulassungsverordnung – Weiterbildung* – Rozporządzenie w sprawie procedury akredytacyjnej właściwych pomiotów kształcenia zawodowego w ramach SGB III z 16 czerwca 2004 r., http://www.bmas.de/SharedDocs/Downloads/DE/PDF-Gesetze/anerkennungs-und-zulassungsverordnung-weiterbildung-azww.pdf;jsessionid=CD37BF20A6D9FB5B5C522C946E8B6A96?__bl ob=publicationFile (18.11.2013).

¹⁵ *ISO – International Organization for Standardization*, Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna, jest największą na świecie organizacją ustalającą międzynarodowe normy we wszystkich dziedzinach codziennego życia. Założona w 1947 r. do chwili obecnej opublikowała już ponad 19 500 norm międzynarodowych obejmujących niemal wszystkie aspekty technologii i biznesu. Międzynarodowe standardy określają najnowocześniejsze specyfikacje dla produktów, usług i dobrych zwyczajów, przyczyniając się w ten sposób do czynienia przemysłu bardziej wydajnym i efektywnym. Opracowane dzięki globalnemu porozumieniu pomagają również przełamywać bariery w handlu międzynarodowym. *About ISO*, <http://www.iso.org/is o/home/about.htm> (18.11.2013).

¹⁶ Norma ISO 9001:2008 – należy do rodziny norm serii 9000, które są uznawane na świecie za standardy wyznaczające sposób działania przedsiębiorstwa i dotyczy obszaru zarządzania jakością. *System Zarządzania Jakością wg ISO 9001*, <http://www.ms-consulting.pl/go.live.php/PL-H87.html> (18.11.2013).

zarówno instytucji pożytku publicznego, jak i przedsiębiorstwa, które dzięki oferowanym przez siebie usługom przynosi dochód.

Jednak aby możliwe było prowadzenie domu towarowego z używanymi rzeczami (*Gebrauchshaus*), konieczne stało się uprzednie zaopatrzenie go w tego typu towary. Taki wkład w początek działalności spółki mieli mieszkańcy *Landkreis Eichstätt*, którzy chętnie oddawali niepotrzebne i stare rzeczy (najczęściej używane meble, sprzęty gospodarstwa domowego, książki, ubrania). Zebrane w ten sposób przedmioty są naprawiane i odnawiane w zakładach stolarskim i elektrycznym, a następnie sprzedawane¹⁷.

STRUKTURA I ORGANIZACJA¹⁸

Wszystkie spółki „usług społecznych” zorganizowane są w podobny sposób. Działają na zasadzie połączenia domu towarowego z różnymi warsztatami, w których zajęcia znajdują bezrobotni wykonujący 1€J i w których na bieżąco odrestaurowywane są poszczególne przedmioty.

W 2013 r. w *ED* w skład stałego personelu wchodziło 7 osób. Ich pracą kierował dyrektor przedsiębiorstwa, którego działania, jako pedagoga, wspierali jeszcze jeden pedagog socjalny i psycholog. Nad podziałem zadań dla podopiecznych i uczestników kursów czuwał tzw. instruktor. Pozostałe dwie zatrudnione osoby to nadzorcy, odpowiedzialni kolejno za transport samochodowy i dom sprzedażowy oraz za odpowiednie funkcjonowanie warsztatów. W 2013 r. w *ED* przebywało również ok. 80 osób uczestniczących w kursach doszkalających, podnoszących kwalifikacje bądź pracujących w ramach projektów *MAE* (1€J).

ED zorganizowana jest w kilka „zespołów stanowisk roboczych” (*Arbeitsbereiche*), z których każdy ma ściśle określone zadania. Pracownicy magazynu zajmują się segregacją ofiarowanych towarów, a przydzieleni do załogi odpowiedzialnej za transport zaangażowani są w przewóz mebli i surowców wtórnych. Ich zadanie polega bądź to na odbieraniu przekazanych towarów lub na dostawie do klientów zakupionych w *ED* rzeczy.

Kluczowym ogniwem przedsiębiorstwa jest prowadzenie domu towarowego oraz zakładu stolarskiego i warsztatu elektrycznego. Oprócz tego w *ED* funkcjonuje warsztat rowerowy i dział recyklingu, a w porozumieniu z gminami *Landkreis Eichstätt*, w ramach ochrony przyrody, działa także zespół odpowiedzialny za tereny zielone¹⁹.

Niezwykle istotny element organizacji *ED* stanowi centrum przygotowywania aplikacji do pracy (*Bewerbungszentrum*), do którego bezrobotni mogą zwrócić się z prośbą o pomoc w przygotowaniu dokumentów aplikacyjnych, wymaganych w celu ubiegania się o konkretne miejsce pracy. Centrum to oferuje także porady w przygotowaniu do rozmowy kwalifikacyj-

¹⁷ *Sozialkaufhaus soll Arbeitslose wieder fit machen*, „Eichstätter Kurier” 23.09.2005.

¹⁸ Ta część artykułu oraz procedura przyjmowania uczestników i sposób finansowania instytucji zostały opracowane głównie na podstawie informacji uzyskanych w wywiadach przeprowadzonych w Eichstätt z kierowniczką *ED* – Brigitte Wotsch w dniach 1.07.-30.09.2013.

¹⁹ *Einsatzstelle und Arbeitszeiten*, dokument wewnętrzny *ED* z dn. 23.02.2012 r., s. 1 i 2.

nej, pomoc w samodzielnym poszukiwaniu ofert pracy w Internecie czy też doradztwo w kwestii wyboru miejsca pracy²⁰.

Obok wymienionych działań, w których zajęcie znajdują uczestnicy projektów, w „domu” mieszczą się również sale szkoleniowe i biura. Podstawę całej organizacji instytucji stanowi zasada, iż w każdym momencie podopieczni *ED* mogą liczyć na wsparcie pedagoga bądź psychologa.

PROCEDURA PRZYJMOWANIA UCZESTNIKÓW

Beneficjenci *ED* są kierowani tu przez *Jobcenter*. *JC* decyduje również o tym, w którym projekcie i przez jaki czas będą oni uczestniczyli. W tym celu przesyła do *ED* pismo z dyspozycją dotyczącą podjęcia określonych działań wobec bezrobotnego (*Zuweisungsschreiben*). W zależności od projektu, bezrobotny może brać udział w kursie podnoszącym kwalifikacje bądź też wykonywać *Ein-Euro-Job*. Dokument określa w takim przypadku godziny pracy oraz wymiar czasu pracy, który obejmuje zwykle 30 godzin tygodniowo.

Projekty realizowane przez *ED* można podzielić na trzy typy. Pierwszy stanowią projekty *Arbeitsgelegenheiten (AGH)*, polegające na stworzeniu możliwości wykonywania 1€J. Kolejne projekty to tzw. *Suchtprojekte*, mające na celu przede wszystkim pomoc w uporaniu się z nałogami i *Qualifizierungsprojekte*, tj. projekty oferujące bezrobotnym nabycie nowych umiejętności i kwalifikacji.

Dokument z *JC* otrzymuje również bezrobotny. Określa on termin zgłoszenia do instytucji w celu odbycia rozmowy wstępnej i podjęcia „pracy”, której wykonywanie umożliwi dalsze korzystanie ze świadczeń społecznych. Bezrobotny powinien we wskazanym terminie dopełnić wszystkich formalności. Po tym czasie dyrektor *ED* przekazuje informację do *JC* o stawieniu się bądź nieobecności bezrobotnego na rozmowie. W przypadku niedopełnienia obowiązków przez bezrobotnego wyciągane są konsekwencje wobec jego osoby. Najczęściej jest to zmniejszenie zasiłku lub wstrzymanie jego wypłaty.

Każdy bezrobotny, który w wyznaczonym terminie zgłosi się do *ED*, jest przyjmowany na wyznaczony okres. Podczas rozmowy bezrobotny jest zaznajamiany z zasadami funkcjonowania i regułami panującymi w „domu” oraz podejmuje próbę określenia zakresu swoich umiejętności. Następnie wybiera samodzielnie bądź też jest odgórnie kierowany do jednego z działów bądź warsztatów. Stały personel *ED* dokłada wszelkich starań znajdując bezrobotnemu takie zajęcia, które najlepiej odpowiadają jego kwalifikacjom i w których mógłby się najpełniej realizować. Dlatego też prace wykonywane w *ED* to z reguły proste czynności, które nie wymagają specjalistycznego wykształcenia zawodowego.

Niezwykle bogato przedstawia się prowadzona dokumentacja dotycząca uczestników projektów. Podczas rozmowy wstępnej wypełniany jest formularz zawierający informacje o wykształceniu, ostatnim miejscu zatrudnienia, ale także znajomości języka niemieckiego (w przypadku obcokrajowców) i kompetencjach społecznych w chwili przybycia bezrobotnego do *ED*. W trakcie jego pobytu formularz ten jest aktualizowany. Ma to na celu umożliwienie późniejszej analizy rozwoju bezrobotnego pod kątem czynionych przez niego postępów. Ocenie podlegają np. zachowanie w pracy, chęć do nauki, punktualność,

²⁰ *Ibidem*.

nieobecności w pracy i sposób wykonywania powierzonych zadań, a także zachowanie wobec pozostałych uczestników i zatrudnionego w ED personelu²¹.

Przedmiotem zawieranej między ED a bezrobotnym umowy jest stworzenie „sposobności pracy”. AGH nie jest stosunkiem pracy podlegającym obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu, ale tzw. stosunkiem pracy na mocy prawa socjalnego (*Sozialrechtsverhältnis*). Na tej podstawie bezrobotny uprawniony do zasiłku z tytułu bezrobocia II otrzymuje także „wynagrodzenie” (1 – 1,25 euro za godzinę) oraz zwrot części kosztów podróży²². ED zobowiązuje się zatem stworzyć bezrobotnemu „możliwość pracy” i wprowadzić go w jego zadania oraz służyć wsparciem, by mógł on tak dalece, jak to możliwe wypełniać swoje zadania samodzielnie i na własną odpowiedzialność. Obowiązkiem ED jest zapewnienie uczestnikowi odpowiedniej opieki pedagogicznej oraz dokonanie oceny dla JC po ustaniu umowy. Umowa nakłada również na bezrobotnego różne obowiązki. Podstawowym jest regularna obecność w ED i aktywny udział w projekcie oraz przestrzeganie czasu pracy, nauki czy przerw, jak również zasad obowiązujących w przedsiębiorstwie²³.

W razie niestosowania się do zasad panujących w ED bądź niestawienia się w miejscu pracy, bezrobotny otrzymuje dwa upomnienia i w przypadku braku reakcji z jego strony powinny one skutkować zwolnieniem. Jednakże każda taka sytuacja wymaga indywidualnego traktowania podopiecznego. Najczęściej bezrobotny dostaje kolejną szansę, by podjąć jeszcze jedną próbę nauczania się funkcjonowania w relacji pracownik – pracodawca.

Pobyt bezrobotnego w ED jest oceniany zarówno z punktu widzenia uczestnika, jak i stałego personelu. Uczestnik dokonuje oceny czynności, za które był odpowiedzialny, jak również warunków, w jakich prowadzone były zajęcia bądź wykonywana była praca. Niezwykle ważne jest zdanie bezrobotnego na temat udzielonej opieki personalnej oraz uzyskanego wsparcia ze strony instytucji podczas poszukiwania miejsca pracy²⁴.

Z drugiej strony to pracownicy ED oceniają uczestnika projektu pod względem jego zachowań społecznych, do których zalicza się m.in. punktualność na stanowisku pracy czy poczucie obowiązku wraz z sumiennym wykonywaniem powierzonych zadań. Dalej oceniane są umiejętności, czyli gotowość do pracy i nauki oraz koncentracja i wytrwałość. Trzeci obszar przeprowadzanej oceny obejmuje osiągnięcia uczestnika. Zalicza się do nich wiedzę fachową, jakość oraz tempo pracy²⁵.

FINANSOWANIE INSTYTUCJI

Niezwykle skomplikowanie przedstawia się kwestia finansowania ED. Instytucja finansowana jest z trzech źródeł: *Jobcenter* (jako środki federalne), dom towarowy z używanymi rzeczami i oferowane usługi (jako środki własne) oraz Europejski Fundusz Społeczny (jako

²¹ *Individueller Begleitbogen AGH, dokument wewnętrzny gemeinnützige DEB-soziale Dienstleistungs GmbH, opracowany dn. 23.01.2013 r., s. 1-3.*

²² *Teilnehmervereinbarung (AGH), dokument wewnętrzny gemeinnützige DEB-soziale Dienstleistungs GmbH, opracowany dn. 30.04.2013 r., s. 1.*

²³ *Ibidem, s. 2.*

²⁴ *Maßnahme-/Trägerbeurteilung durch den Teilnehmer/die Teilnehmerin ausschließlich für die Vermittlung und Integrationsarbeit, dokument wewnętrzny JobCenter Eichstätt, AGH 12 – 4-12.*

²⁵ *Teilnehmerbeurteilung des Trägers (ausschließlich für das Jobcenter / Agentur für Arbeit), dokument wewnętrzny JobCenter Eichstätt.*

środki unijne). Niewielkie wsparcie pochodzi ze starostwa (*Landratsamt*). Możliwe jest również finansowanie ze środków prywatnych, jednakże od początku działalności instytucja nie otrzymała takiego wsparcia.

Finansowanie instytucji opiera się głównie na pozyskiwaniu środków z *JC* na realizację projektów. W tym celu do *JC* w Eichstätt przesyłane są koncepcje projektów. Po ich wstępnej akceptacji następuje dyskusja dotycząca profilu uczestników. *JC* dokonuje analizy sylwetek bezrobotnych pod kątem ich kwalifikacji i decyduje, w jakim projekcie możliwe byłoby obsadzenie wszystkich miejsc. Z reguły realizowane są przedsięwzięcia, których średnia liczba uczestników oscyluje wokół liczby 20. Z praktyki wynika, że dużo łatwiej zrealizować projekt przewidziany dla mniejszej liczby uczestników, ponieważ *JC* w Eichstätt nie dysponuje aż tak dużą liczbą bezrobotnych. W czerwcu 2013 r. w *ED* realizowanych było 9 projektów: 7 projektów 1€J (w tym 2 projekty dla uzależnionych) i 2 kursy doszkalające.

Koszty i plan finansowania dla projektów stwarzających „sposobność pracy”, tj. możliwość wykonywania *Ein-Euro-Job* (1€J) ustalane są na podobnych zasadach²⁶. Projekty tego typu są również wspólnie rozliczane. *ED* dysponując odpowiednią kadrami i należycie wyposażonymi warsztatami, może zaferować przeprowadzenie konkretnych projektów 1€J, zapewniając uczestnikom opiekę pedagogiczną i fachowe wsparcie. W tym celu sporządzana jest wstępna kalkulacja kosztów obejmująca między innymi koszty personalne (zatrudnienie kadry szkolącej i pozostałych pracowników, zapewnienie fachowej opieki), koszty administracyjne (funkcjonowanie biura, zatrudnienie księgowej), ubrania robocze, koszty eksploatacji maszyn, a także „wynagrodzenie” dla uczestników (*MAE*).

Po wycenie projektu uzgadniana jest liczba uczestników oraz maksymalna wysokość zryczałtowanych kosztów przedsięwzięcia (*MKP – Maßnahmekostenpauschale*), tj. miesięcznej kwoty przeznaczanej przez *JC* na jednego bezrobotnego podejmującego 1€J. Kwota ta waha się od 120 do 195 euro. Projekty są zatem finansowane głównie dzięki wpływom z *MKP* pomnożonych przez liczbę uczestników i liczbę miesięcy ich trwania. Różnica między całkowitymi kosztami projektu i kwotą *MKP* jest równa środkiem własnym, czyli kwocie, którą planowo powinni wypracować, „zarobić” uczestnicy wykonując swoje zadania w *ED* we wszystkich działach i warsztatach. Środki własne są zatem z góry określone jako pewne minimum, mające pokryć różnicę między całkowitym kosztem przedsięwzięcia a wkładem *JC*.

Zakładany koszt przykładowego projektu *JobLift VI/13 Ariel* przewidzianego dla 20 uczestników w okresie od 2.05.2013 r. do 1.05.2014 r. szacowany jest na ok. 118 tys. euro. Suma ta pokryta ma być z *MAE* w wysokości 28,8 tys. euro (które otrzymają uczestnicy) i *MKP* w wysokości 40,8 tys. Oznacza to, że wkład własny powinien wynieść co najmniej 48 tys. euro²⁷. W podobny sposób szacowane są pozostałe projekty. Łączny koszt realizowanych inicjatyw w 2012 r. wyniósł prawie 500 tys. euro²⁸.

²⁶ Projekty te stanowią zdecydowaną większość realizowanych przez *ED* przedsięwzięć. W związku z tym w opracowaniu pominięta została analiza kosztów i planu finansowania dla projektów doszkalających i projektów realizowanych przy wsparciu Europejskiego Funduszu Społecznego ze względu na wielość podmiotów uczestniczących w całym procesie.

²⁷ Procedura opisana na podstawie przykładowego planu finansowania projektu *JobLift VI/13 ARIEL. Kosten und Finanzierungsplan JobList Vi/13 ARIEL, Laufzeit: 02.05.13 bis 01.05.2014*, dokument wewnętrzny *ED* z dn. 15.01.2013 r.

²⁸ *Gesamt-Kosten und Finanzierungsplan 2012*, dokument wewnętrzny *ED* z 18.09.2011 r.

Kosztorysy projektów przygotowywane są zawsze przy założeniu, że obsadzone zostaną wszystkie miejsca w projekcie. Wtedy *JC* może określić swój maksymalny wkład finansowy (wysokość *MKP*). Nie ma jednak gwarancji, że *JC* znajdzie tylu bezrobotnych, na ile przewidziana została liczba uczestników projektu. Nie jest to korzystne dla *ED*, gdyż z racji tego, że rozliczenie projektu następuje w cyklu miesięcznym, instytucja otrzymuje *MKP* pomnożone przez liczbę zajętych miejsc w projekcie w danym miesiącu. Jeżeli zatem okaże się, że w danym miesiącu liczba uczestników jest mniejsza od zakładanej, to wysokość *MKP* na każde nieobsadzone miejsce *ED* musi pokryć z własnych funduszy. Oznacza to, że mimo iż koszty samego projektu pozostają bez zmian, to jednak wzrastają koszty ponoszone przez *ED* – mniej osób w projekcie nie jest w stanie osiągnąć założonego poziomu środków własnych, jednocześnie brakuje konkretnej sumy, która nie może zostać wypłacona przez *JC*, gdy jakieś miejsce jest nieobsadzone.

W tej sytuacji można mówić o swoistym konflikcie interesów, gdyż z jednej strony najbardziej korzystne z punktu widzenia *ED* byłoby obsadzenie wszystkich miejsc w projekcie, tak by dodatkowe koszty instytucji były jak najniższe. Z drugiej jednak strony w czasie trwania projektu bezrobotni są wspierani w poszukiwaniu normalnego miejsca pracy, bo głównym założeniem jest pośrednictwo w znalezieniu pracy. W zaistniałych okolicznościach każda zakończona powodzeniem próba poszukiwania pracy, choć jest sukcesem podopiecznego *ED*, generuje niestety dodatkowe koszty dla przedsiębiorstwa. Optymalna wydaje się zatem sytuacja, kiedy projekty zaplanowane są dla mniejszej liczby uczestników i kiedy na liście oczekujących pozostają bezrobotni, którzy w każdej chwili mogą zająć zwolnione miejsca.

Spółki „usług społecznych” mają własne rozliczenia pieniężne i budżet, tj. niezależny od pozostałych spółek grupy *DEB*. Jednak zależą wzajemnie od siebie. Oznacza to, że gdy któraś z nich przynosi straty, to są one wyrównywane ze środków zgromadzonych przez pozostałe jednostki. W związku z tym każda placówka dąży do osiągnięcia co najmniej zerowego wyniku finansowego, by nie przynosić szkód pozostałym jednostkom. Najdogodniejsza sytuacja ma miejsce oczywiście wtedy, gdy roczny bilans jest dodatni, gdyż gwarantuje to środki na przyszłe funkcjonowanie i umożliwia rozwój instytucji.

W tym przypadku *ED* może pochwalić się dobrymi wynikami, ponieważ od początku funkcjonowania, tylko dwa pierwsze lata działalności zakończone były bilansem ujemnym. Od 2007 r. dodatni bilans oscyluje w granicach 20 tys. euro²⁹. Suma dochodów obejmuje wpływy z domu towarowego i pozostałych usług, które znajdują się w ofercie *ED*. Aż 75% dochodów stanowią pieniądze pozyskane z *JC* na realizację projektów (w odsetku tym zawarty jest również wkład *EFS*). Oznacza to, że zaledwie 25% rocznego dochodu pochodzi z prowadzonej przez *ED* działalności gospodarczej. Średni miesięczny przychód *ED* mieści się w przedziale 8-11 tys. euro (sprzedaż mebli, sprzętów elektrycznych, artykułów dekoracyjnych, książek, a także dochód z prowadzonej stołówki oraz świadczonych usług: przeprowadzek, likwidacji mieszkań, dostaw towarów)³⁰.

²⁹ Opracowanie własne na podstawie: *Monatliche Ausgaben, Monatliche Einnahmen*, dokument wewnętrzny *ED* z 31.03.2013 r.

³⁰ Opracowanie własne na podstawie dokumentów wewnętrznych *ED*: *Einnahmeerwirtschaftung lt. Zielvereinbarung 2012* – dokument z 09.01.2013 r.; *Einnahmeerwirtschaftung lt. Zielvereinbarung 2011* – dokument z 30.11.2011 r.; *Einnahmeerwirtschaftung lt. Zielvereinbarung 2010* – dokument z 31.12.2010 r.; *Einnahmeerwirtschaftung lt. Zielvereinbarung 2009* – dokument z 31.12.2009 r.;

Niewątpliwie bez wsparcia ze strony *JC* i realizacji projektów *AGH* instytucja nie mogłaby funkcjonować. Nie bez znaczenia pozostają również takie czynniki, jak nastawienie mieszkańców do jej działalności, mentalność i stosunek ludzi do rzeczy starych i niepotrzebnych. Należy bowiem zwrócić uwagę na pewną zależność: aby instytucja ta mogła spełniać swoją rolę, mieszkańcy powinni wyrazić chęć oddawania używanych rzeczy do *ED* (gdzie osoby bezrobotne naprawią je lub odnowią), a w społeczeństwie musi istnieć zapotrzebowanie na odrestaurowane przedmioty i świadczone przez *ED* usługi.

PRÓBA EWALUACJI – ZNACZENIE DZIAŁALNOŚCI EICHSTÄTTER DIENSTE

Funkcjonowanie *ED* prowadzi do postawienia pytania, czy jej działalność przynosi pozytywne efekty i czy są one na tyle znaczące, że uzasadniają jej istnienie i finansowanie głównie z budżetu państwa. Kolejne zagadnienie wymagające rozstrzygnięcia to pytanie, w jakim stopniu realizacja projektów dla długotrwale bezrobotnych przyczynia się do zwiększenia ich atrakcyjności dla potencjalnych pracodawców. Rozważenia wymaga również kwestia, czy działalność *ED* jest pożądana z punktu widzenia samych bezrobotnych i pozostałych mieszkańców *Landkreis Eichstätt*.

Zadaniem *ED* jest przysposobienie do podjęcia w przyszłości normalnej pracy zawodowej – pobyt bezrobotnego w *ED* stanowi jedynie przyczynek do jego integracji zawodowej i społecznej. Uczestnicy projektów mają zatem wyznaczony czas pracy i jej przebieg, uczą się punktualności, poprawności wykonywania zadań, a także tego, jak rozplanować swoje codzienne obowiązki. Niezwykle istotny wydaje się zaobserwowany proces utożsamiania się bezrobotnego z instytucją, co powoduje, iż pracuje on na jej rzecz z pełnym zaangażowaniem³¹. Dzięki *ED* oszczędza się zatem kapitał ludzki – bezrobotni zachęceni są do podjęcia pracy, co zapobiega marnowaniu ich potencjału i osłabianiu umiejętności.

Zaledwie po kilku miesiącach funkcjonowania *ED*, kilku jej podopiecznych znalazło już stałe miejsce zatrudnienia. W głównej mierze była to zasługa pedagogów socjalnych, których zadaniem jest udzielenie pomocy w przezwyciężeniu problemów oraz próba rozwinięcia kompetencji społecznych, szczególnie u trudno adaptujących się do nowych sytuacji bezrobotnych³².

Na zakończenie swojego pobytu w *ED* każdy, kto ukończy dany projekt otrzymuje świadectwo pracy bądź certyfikat ukończenia kursu. Dzięki tym dokumentom potencjalny pracodawca może przekonać się o wartości aplikującego pracownika. Jednakże miejsca dla uczestników projektów *AGH* są stopniowo redukowane. Federacja ogranicza mianowicie środki przeznaczone na *Ein-Euro-Job*. W związku z tym także *ED* musiało w 2012 r. zredukować ich liczbę o co najmniej połowę. Podobne cięcia przewidywane są w 2014 r. Rząd federalny uzasadnia konieczność powziętych kroków brakiem pożądaných efektów oraz zbyt wysokimi kosztami. Takie działania niestety uderzają instytucje bazujące na prowadzeniu projektów *AGH*, jak *ED*. Przedsięwzięcia rządu mają poniekąd swoje

Einnahmeerwirtschaftung lt. Zielvereinbarung 2008 – dokument z 30.11.2008 r.; *Einnahmeerwirtschaftung lt. Zielvereinbarung 2007* – dokument z 30.11.2007 r.

³¹ *Motiviert und motivierbar*. „Eichstätt Tageszeitung” 21.01.2006.

³² *Ibidem*. Obecnie jednak to *JC* decyduje, w którym projekcie będzie uczestniczył bezrobotny (*Zuweisungsschreiben*).

uzasadnienie w nieuczciwych praktykach wielu przedsiębiorstw, które tak naprawdę w tworzeniu miejsc 1€J widziały po prostu źródło taniej siły roboczej, co zostało wykazane w wielu przeprowadzonych kontrolach³³.

Jednak *ED* nie jest przedsiębiorstwem działającym na zasadach konkurencji, które normalnie prowadzą do prześcigania się przedsiębiorstw w uzyskaniu jak najlepszego wyniku finansowego, ale służącym dobru powszechnemu. Bezrobotni przebywający w *ED* mogą liczyć na stałe wsparcie psychologiczne i pedagogiczne. Nie chodzi tu zatem o wykonywanie pracy, która ma na celu przede wszystkim przyniesienie przychodu przedsiębiorstwu, ale o wykonywanie pracy, która ma pomóc osobom bezrobotnym w powrocie na pierwotny rynek pracy, przełamaniu barier, wyjściu z nałogu, nauczeniu odpowiedzialności. Pobyt w *ED* ma nauczyć długotrwale bezrobotnych funkcjonowania w ramach stosunku pracy. Jest to bowiem jednostka, które stwarza możliwość zatrudnienia nawet osobom z wieloma ograniczeniami fizycznymi czy zdrowotnymi, które uniemożliwiają im znalezienie normalnej pracy.

EFEKTY EKONOMICZNE

Już po roku działania *ED* można było zaobserwować pierwsze pozytywne efekty. W 2006 r. w projektach typu *AGH* uczestniczyło 97 osób, z których 45 znalazło stałe zatrudnienie. Liczba uczestników pozostałych przedsięwzięć (kursy podnoszące kwalifikacje) wynosiła 113. Część mało atrakcyjnych na rynku pracy bezrobotnych, jak również uczniowie bez świadectwa ukończenia szkoły byli w *ED* dodatkowo szkoleni i często z sukcesem znajdowali nową pracę. W omawianym roku w *ED* zrealizowano 556 odbiorów mebli, 167 dostaw i 298 sprzedaży sprzętów elektrycznych³⁴.

Jeszcze większe sukcesy przysły po dwóch latach działalności. W realizowanym w 2007 r. projekcie *Mobil*, wspieranym przez *EFSS*, 25 bezrobotnych szkolonych było w obszarze elektrotechniki. Po zakończeniu projektu aż 16 uczestników znalazło pracę, co stanowi 64% ogólnej liczby osób biorących udział w tym kursie³⁵.

W projektach *AGH* i projektach podnoszących kwalifikacje, realizowanych w latach 2007-2012, wzięło udział 1134 bezrobotnych. Z tej liczby 806 osób pomyślnie zakończyło swój pobyt w *ED*. Nie znaczy to niestety, że wszystkie te osoby znalazły pracę. Pomyślnie oznacza tutaj, że w czasie trwania projektu bezrobotny znalazł zatrudnienie bądź po prostu zrealizował go w całości, otrzymując świadectwo pracy lub zaświadczenie o ukończeniu kursu³⁶. Około 30% osób, które miały możliwość skorzystania z pomocy *ED* odnajduje swoje miejsce na pierwotnym rynku pracy. Zdobyte w *ED* nowe umiejętności i doświadczenie zdecydowanie zwiększają wartość takiego pracownika na rynku pracy.

Należy jednak jasno zaznaczyć, iż rachunek ekonomiczny instytucji nie zawsze wypada jednoznacznie pozytywnie. Pewne jest, że pokrywanie kosztów funkcjonowania *ED* i realizacja projektów z własnych środków byłoby zupełnie niemożliwe. Wydatki na wynajem budynku, energię, ogrzewanie, a także koszty płac i bieżących zakupów przewyższają znacząco wpływy z prowadzonej działalności.

³³ T. Rosky, *op. cit.*, s. 117.

³⁴ *Überdurchschnittliche Vermittlungsrate*, „Eichstätter Kurier” 7.03.2007.

³⁵ „*Mobil*”: *Qualifizierung von Arbeitslosen*, „Eichstätter Kurier” 9.08.2007.

³⁶ *Teilnahmeerfolg*, dokument wewnętrzny *ED*.

Największą trudnością okazuje się zatem porównanie wkładu finansowego w stosunku do konkretnych efektów (jak np. stałe miejsce zatrudnienia dla dotychczas długotrwale bezrobotnego), bowiem każdy bezrobotny przebywający w *ED* wymaga indywidualnego podejścia i różnego nakładu czasu, by wrócić na rynek pracy jako atrakcyjny dla potencjalnego pracodawcy pracownik. Niekiedy taki powrót okazuje się zupełnie niemożliwy. Bezrobotny nie ma wtedy żadnych szans, by z powodzeniem uczestniczyć w konkurencji panującej wśród pracobiorców – jednak może on liczyć na zatrudnienie w takiej właśnie instytucji.

EFEKTY POZAEKONOMICZNE

Należy zdawać sobie sprawę z faktu, że ok. 30% osób pozostających bez pracy, to osoby długotrwale bezrobotne³⁷. Ich położenie jest szczególnie trudne, gdyż grozi im wykluczenie społeczne. Nie mając własnego źródła dochodu, zadłużają się i nie mogą liczyć na żadną pomoc. Niemożność znalezienia stałego zatrudnienia prowadzi do frustracji, niekiedy do załamania psychicznego i depresji. Długotrwały stres powoduje apatię i zniechęca do działania. Poszukiwanie miejsca pracy kończy się dla nich każdorazowo porażką. Sprawia to, że ich sytuacja staje się coraz bardziej beznadziejna, co uniemożliwia im podjęcie właściwych działań³⁸. Takie właśnie osoby często trafiają do *ED*. Wśród nich są jednostki, którym należy udzielić zarówno wsparcia psychologicznego, jak i pedagogicznego. Dzięki wsparciu instytucji, próbują one jeszcze raz swoich sił na rynku pracy – najpierw w ramach np. I € J lub praktyk będących częścią realizowanych projektów, a następnie już podczas okresu próbnego u potencjalnego pracodawcy.

Bez wątpienia osoby, którym dzięki *ED* udało się wrócić na rynek pracy, odzyskały wiarę w swoje możliwości i umiejętności, gdyż podjęcie pracy zawodowej zasadniczo podniosło ich samoocenę, przyczyniając się w istotny sposób do polepszenia ich stanu emocjonalnego. Ma to bezpośrednie przełożenie także na stan finansów takich osoby – regularna pensja zamiast pobieranego dotychczas zasiłku dodatkowo motywuje do pracy. To wszystko daje dotychczas bezrobotnemu większą pewność siebie i poczucie, że podoła stawianym przed nim zadaniom.

Znaczenie funkcjonowania *ED* dla jednostki jest ogromne szczególnie wtedy, kiedy podopieczny boryka się z problemami, jak własne uzależnienie bądź problemy rodzinne. Niezwykle ważne są zatem świadectwa osób, które w ankietach ewaluacyjnych, będących elementem przeprowadzanych projektów, przyznają, że pobyt w *ED* odmienił ich życie. Bliższe poznanie i wzajemne nieocenianie się uczestników jest bazą dla tworzenia pozytywnych relacji w przedsiębiorstwie. Dzięki pracy w takich warunkach, bezrobotni uczą się tolerancji i tego, jak żyć w społeczeństwie, co zdecydowanie ułatwia późniejsze odnalezienie się na rynku pracy i sprawne poruszanie się na nim.

Działalność *ED* przynosi pożytek całej społeczności Eichstätt. Przebywający tam bezrobotni nie pozostają na marginesie społeczeństwa, odizolowani i zostawieni sami sobie.

³⁷ *Informationen für: Bundesrepublik Deutschland*, <http://statistik.arbeitsagentur.de/Navigation/Statistik/Statistik-nach-Regionen/Politische-Gebietsstruktur-Nav.html> (5.09.2013).

³⁸ *Pomoc długotrwale bezrobotnym*, <http://www.fundacja-nadzieja.org.pl/?strona=2&podstrona=61> (5.09.2013).

Takie „zatrudnienie” zapobiega ich społecznemu wykluczeniu oraz powstawaniu patologii³⁹. Eichstätt nadal prężnie się rozwija – w planach lokalnych władz jest zwiększenie bazy noclegowej, budowa nowego hotelu oraz rozszerzenie możliwości zakupów. Chodzi zatem już nie o samo zwalczanie bezrobocia, a przede wszystkim o poprawę jakości życia mieszkańców. Dzięki pomocy tej instytucji bezrobotni mogą po prostu podjąć próbę powrotu na rynek pracy i na nowo przystosować się do funkcjonowania w społeczeństwie o wysokim standardzie życia.

Mimo iż pozaekonomiczne efekty działalności *ED*: psychologiczne, społeczne są trudno wymierne – niewątpliwie są osiągane i bodaj w największym stopniu przesądają o sensie istnienia tej instytucji. Okazuje się bowiem, że niekiedy niezwykle trudno jest skierować na właściwe tory człowieka, który czuje się bezużyteczny i który nie ma regularnego rytmu dnia. *ED* towarzyszy mu na tej drodze i służy wsparciem pedagogicznym i psychologicznym, oferując przyjazną atmosferę. Wszystko to ma przygotować go do powrotu na pierwotny rynek pracy⁴⁰. Tutaj ludzie mają poczucie, że są niezbędni do wykonania postawionego przed nimi zadania, a ich aktywna współpraca przyczynia się do sukcesu całej *ED*.

Joanna Bartnik
Warszawa

³⁹ *Das Gebrauchtwarenkaufhaus im Buchtal öffnet die Pforten*, „Eichstätter Tageszeitung” 16.10.2005.

⁴⁰ „Geleitschutz” *zurück in den Job*, „Eichstätter Anzeiger” 25.03.2009.